

ENTZ BÉLA*

Az Entz dinasztia

Családunk, az Entz család első ismert tagja

ENTZ JÓZSEF (1750?-1774)

molnár volt Pápán. 1774-ben halt meg. Feltehetően másodszülött fia volt

ID. DR. ENTZ FERENC (1774-1806),

aki Pápán született 1774-ben. Orvosi tanulmányait a bécsi egyetemen végezte. Pozsonyi születésű feleségével, PILLER KATALINNA, DR. ARÁNYI LAJOS (1812-1887) híres patológus sógornőjével kötött házasságot. Feleségével Zala vármegyébe, Sümegre költözött. Ott működött mint megyei tisztiorvos. Az 1800-as évek elején, a napóleoni háborúk idején borzalmas pestisjárvány dült. Munkája közben ő is megkapta a kórt és abban halt meg 1806-ban. Róla tanúskodik a sümegi temető panteonjában ma is meglévő sírkövének a következő szövege:

32 esztendő's élete fogytával
Zalában tiszte csak másodikával
ide temetteték sokak fájdalmával
Entz Ferenc orvos
Szent békesség hamvával.
Kimúlt 1806 január 6.ikán

A sümegi orvos fia,

IFJ. DR. ENTZ FERENC (1805-1877)

Sümegen született 1805-ben. Szülőházán és a városi Panteonban emléktáblája található. Orvosi tanulmányait Pest-Budán végezte, majd Bécsben folytatta. Tehetségét felismerve a bécsi egyetemen jó állást kínáltak fel neki, de ő ezt nem fogadta el. Ehelyett híven szeretett hazájában Mezőkomáromban a Batthyányak birtokán, az akkori Veszprém vármegyében lett orvos. Az uradalom betegein kívül kezelte a környék lakosait, sőt az ott bujdokló szegénylegényeket, az ún. betyárokat is. Még ottani munkássága idején megírta az akadémia *Stáhly díjjal* jutalmazott és

* Tihany, Váralja utca 3/A.

könyvalakban megjelent munkáját: „*A Sió mellékének vázlata orvosi és természetrajzi szempontból*”. Ez volt a Balaton-környékről készült első ökológiai jellegű tanulmány.

Orvosi praxisa mellett hobbiként kertészkedéssel, főként szőlő- és gyümölcstermesztéssel, illetőleg nemesítéssel foglalkozott. Ezek közül híressé vált a *mezőkomáromi duránci* elnevezésű őszibarack és a székesfehérvári piacon ma is kapható *húsvéti rozmaring*, másik nevén az *Entz rozmaring* nevű alma. Mezőkomáromban és Sümegen a róla elnevezett utcák is őrzik emlékét. Miután 1848-ban Jellasich seregei feldúlták otthonát és rendelőjét, családjával Budára költözött. De első feleségének, LENGYEL LUIZÁNAK (elhunyt 1847-ben) a sírját Mezőkomáromban ma is kegyelettel gondozzák. Entz beállt a honvédseregbe, ahol orvosként a szabadságharc alatt mindkét harcoló fél sebesültjeit ápolta, sőt magát KOSSUTHot is kezelte. Ez természetesen a szabadságharc bukása után a Bach-korszakban bűnnek számított, ezért büntetésként mindenféle orvosi működését megtiltották. Erre Pesten kénytelen volt megélhetésül hivatásszerűen foglalkozni kertészettel és szőlészettel. Látva a korabeli magyar kertészképzés igen alacsony színvonalát, külhoni – főként németországi és hollandiai – tanulmányútjai tapasztalatai felhasználásával 1851-ben Budán kertészképző magániskolát alapított. A jó hírnévre szert tett iskolát idővel még a kormány is támogatta. Így iskolája 1866-ban állami szakiskolává alakult, melynek 1877-ig, csaknem haláláig igazgatója és tanára volt. E kertész- és vincellérképző szakiskolából fejlődött később a Kertészeti Tanintézet, majd ebből a Gellérthegy déli lejtőjén a Budapesti Kertészeti Egyetem. Ifj. dr. Entz Ferencet 1860-ban a MTA levelező tagjává választotta. *Kertészeti füzetek* néven folyóiratot alapított. Az ő nevét vette fel Velencén (Fejér megyében) a Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézet.

Fia,

ID. DR. ENTZ GÉZA (1842-1919)

Mezőkomáromban született. Erre szülőházán, a ma is álló postaépületen emléktábla emlékeztet. Dr. Entz Géza Pest-Budán tanult és 1867-ben orvosi diplomát szerzett. De érdeklődése már akkor az állattan felé vonzotta. Így doktorátusa után MARGÓ TIVADAR zoológus professzor pesti intézetében dolgozott. 1869-ben a kolozsmonostori mezőgazdasági tanintézet tanárává, majd 1873-ban az akkor alapított kolozsvári *Ferenc József Tudományegyetemen* a zoológia professzorává nevezték ki. Közben 1870-ben a nagyszebeni születésű SEIFERT JOSEFINET vette feleségül. Házasságukból 7 gyermek született. Kutatómunkája során id. dr. Entz Géza az általa véglényeknek elnevezett egysejtű állatokkal, vagyis protozoákkal, továbbá apró termetű szivacsokkal és tömlőbelűekkel, elsősorban édesvízi hidrákkal foglalkozott. Eközben fedezte fel, hogy az ezen állatok sejtjeiben található zöld testecskék önálló életre is képes egysejtű algák. Ez utóbbiak oxigéntermelésükkel a gazdaállat légzését segítik elő, míg a gazdaállat CO₂-termeléssel és saját táplálékából kiválasztott ásványi anyagokkal kedvez a növénynek. Ezt az állat és növény közt fennálló és mindkét fél számára kedvező együttélést nevezték el később szimbiózisnak. Ez igen nagy horderejű felfedezés volt. GENERICH ANTAL, a kórbonctan híres professzora Entz vonatkozó előadása után a következőket mondta: „*Barátom, amit most előadtál, annak sokkal nagyobb a jelentősége, mint mi azt most meg tudjuk ítélni.*” DUDICH ENDRE zoológus professzor erről 1942-ben az *Állattani Közleményekben* így ír: „*Entz Géza volt tehát a felfedezője annak a jelenségnek, hogy alsórendű állatok sejtjeiben található zöld testecskék nem levélzöld testecskék, hanem a gazdaállattal ún. endoszimbiózisban, belső együttélésben élő algák, ill. zöld ostorosok.*”

Id. Entz Géza évtizedekig tanulmányozta az élőanyag bázisául felfogható sejtanyagot, a protoplazmát, aminek során a korabeli, ma már igen primitívnek mondható mikroszkóppal, rendkívül éles megfigyelő képességével és rajzkészségével leírt és lerajzolt olyan sejtalkotórészeket és sejtstruktúrákat, melyek létezését modern eszközökkel csak évtizedekkel később tudták igazolni. Nagyszámú tanulmányát négy nyelven hazai és külföldi szaklapokban

közölte. Részt vett a LÓCZY LAJOS szervezte nagyszabású Balaton-kutatásban az 1900-as évek elején. Ennek kiadványában ő írta az állattani fejezetet. Az MTA-nak 1889-től levelező, 1890-től rendes tagja volt, majd 1906-tól a III. (Természettudományi) Osztály elnöke lett. 1889-től a budapesti műegyetem, 1901-től pedig a tudományegyetem zoológus professzora, és eközben dékánja és rektora volt. Kiváló előadó volt, előadásait lelkes zoológus hallgatóin kívül számos orvos- és gyógyszerészhallgató hallgatta. Közülük sokan híres tudósokká váltak.

Idősebb fia,

IFJ. DR. ENTZ GÉZA (1875-1943)

volt. Ő a budapesti egyetemi tanulmányait befejezve édesapja nyomdokaiba lépett. Protisztológiával és hidrobiológiával foglalkozott. Számos külföldi tanulmányútja során Nápolyban, Helgolandon, Bergenben stb. tengerbiológiai kurzusokon vett részt. Közben ő is részt vett a Lóczy-féle Balaton-kutatásban, amelynek keretében a kiadott világhírű monográfiában ő írta a „*Hidrobiológia*” fejezetet. DADAY JENŐ professzor állattani intézetében tanársegédként dolgozott és ott is habilitált. 1920-tól 1929-ig Hollandiában, az utrechti egyetemen a protisztológia tanára volt, miközben Den Helderben tengerbiológiai kurzusokat vezetett. Széleskörű szaktudását, nyelvismeretét és nemzetközi kapcsolatait felismerve, GRÓF KLEBELSBERG KUNÓ kultuszminiszter 1929-ben meghívta Tihanyba a nemrég megnyitott *Magyar Biológiai Kutatóintézet* vezetésére. Itt Entz az élővilág mennyiségi és ökológiai vizsgálataival megszervezte a modern Balaton-kutatást. Közel tíz évi munka összefoglalására belső munkatársával, DR. SEBESTYÉN OLGÁVAL megírta „*A Balaton élete*” című nagyszabású tanulmányát, amely a *Természettudományi Társulat* kiadásában könyvalakban is megjelent. E könyv ma is a Balatonról írt általános, természettudományi alapon álló jól ismert és használt munka.

Közben nápolyi mintára megnyitotta az intézetet hazai és külföldi vendégkutatók számára. Az itt tartott tudományos előadások – és évről évre az intézet nyári állandó szimpóziumszerű jellege – és a saját kiadású intézeti *Évkönyvek* Tihanyt a II. világháború előtti évtizedben szakmailag világszerte ismertté tették.

Entznek az élet alapvető jelenségeivel foglalkozó egyéb munkásságáról WOLSKY SÁNDOR, az MTA legmagasabb kort (102 évet) megért, nemrég elhunyt tudós tagja 1988-ban így írt: „*A tisztán fiziko-kémiai jelenségekre alapított elgondolás, (vagyis „a protoplazma nem egyéb, mint...”)* helyett kezdett kialakulni egy másik, mélyebben átgondolt, az élő-anyag finomabb szerkezetét hangsúlyozó sejtelmélet. Ezt az irányzatot ifj. Entz Géza világosan felismerte és kutatásaival ebbe az irányba haladt. Ezen vizsgálatai és egész biológiai „világnézete” előfutárai voltak a 30-as évek vége felé kibontakozó „submikroszkópos morfológiának”, amely később a háború után az elektronmikroszkóp segítségével a molekuláris biológiához vezetett” – fejezte be Wolsky Sándor megemlékezésében, a *Magyar Tudományban* 1988-ban.

Id. Entz Géza fiatalabb fia,

DR. ENTZ BÉLA (1877-1959)

Kolozsvárt született és Budapesten végezte orvosi tanulmányait. Kórboncnokként budapesti kórházakban dolgozott. Az első világháborúban orvosként teljesített frontszolgálatot. Még a háború alatt a Pozsonyban alapított *Erzsébet Tudományegyetemen* a kórbonctan professzorává nevezték ki. Az egyetem megszűnése, majd Pécssett történt újjászervezése után ott lett az egyetem tanára és több ízben az orvoskar dékánja, ill. az egyetem rektora. Tagja volt az MTA-nak.

Mikroszkópiai vizsgálatai közben felfedezte a vérbaj kórokozóját, a *Spirochaeta pallida*-nak nevezett, csavaros testű baktériumot. Különösen értékes volt oktató munkássága. Ennek során orvosok ezreit képezte ki, miközben szó szerint iskolát alapított. Emlékezetes nagyszerű előadásait egykori tanítványai évtizedek múlva is nagyrabecsüléssel emlegették. Pécssett írt tankönyvét, a „*Kórbonctan*”-t tanítványai a *Csízio* néven emlegették.

Dr. Entz Bélát, az embert, mély humánuma jellemezte. Élesen elítélte a 30-as években az egyetemi felvételbe bevezetett „*numerus clausus*”-t. Utált mindenféle protekciót és tanítványait csak tudásuk révén ítélte meg. Felfogása és viselkedése miatt – mert nyíltan elítélte a zsidóüldözést – a nyilasok letartóztatták és megfenyegették, hogy ha így folytatja, ő is a zsidók sorsára jut. De az egyetem hallgatóságának egységes fellépésére és követelésére szabadon engedték. Ugyanez szinte szóról szóra megismétlődött a szovjet megszállás elején is.

Mikor 75 éves korában nyugdíjba vonult, Pécsváradra költözött és az ottani honfoglalás-kori temetőben végzett antropológiai kutatómunkát. Jelmondata a következő volt: „*Non fingendum aut excogitandum sed quod natura paravit observandum*”, vagyis „*A tényeket nem képezni vagy kigondolni kell, hanem meg kell figyelni azt, amit a természet alkotott*”. E felfogásához egészen haláláig hű maradt, amikor utolsó szavai ezek voltak: „*Milyen érdekes, amikor az ember közel érzi magához a halált.*”

Id. Entz Géza harmadik fiának, Ferencnek a fia volt Entz Albert.

DR. ENTZ ALBERT (1919-2002)

orvosi tanulmányait Pécssett végezte. Először a kolozsvári egyetem belgyógyászati osztályán dolgozott, majd Korondon lett körzeti orvos. Ott hamarosan TBC fertőzést kapott és igen súlyos beteg lett. Kigyógyult és érdeklődése különösen a tüdőbetegek rehabilitációjára irányult. Kutatási eredményeit országszerte ismerték, elismerték és módszereit alkalmazták. Munkáival külföldön sokféle elismerést szerzett. Az orvostudományok kandidátusa volt. A rehabilitáció tárgykörének oktatója volt a nővérképzésben. Ő volt a tüdőbetegek rehabilitációjának megalapozója. E témáról könyvet is írt.

Dr. Entz Albert testvérbátyja,

DR. ENTZ GÉZA (1913-1993)

nem természettudományokkal, hanem művészettörténettel foglalkozott. Munkáját meg kell e családtörténetben említeni, hiszen kiemelkedő tudományos munkát végzett Erdély románkori és gótikus műemlékeinek teljes körű feldolgozásával. Különös részletességgel dolgozta fel a gyulafehérvári székesegyház és több más korabeli műemlék történetét. 1945-től 1950-ig Kolozsvárt volt egyetemi tanár, majd Budapesten a *Műemlékek Országos Központjában* dolgozott. Utóbb a *Képzőművészeti Főiskola* tanáraként a restaurálás tanára lett. Számos szakcikket és több könyvet írt. Az MTA keretében a művészeti tudományok doktora volt. Munkássága nemzetközi elismerésül *Herder díjjal* jutalmazták.

Magam

DR. ENTZ BÉLA

limnológus, hidrobiológus vagyok. 1919-ben születtem Budapesten.. Édesapám ifj. DR. ENTZ GÉZA volt. Tanulmányaimat a budapesti *Pázmány Péter Tudományegyetemen* végeztem, ahol 1942-ben állattan, kémia, ásványtan szakokból doktoráltam. Frontszolgálat és szovjet hadifogság után 1945 szeptemberében foglaltam el állomáshelyemet kutatóként Tihanyban, a *Magyar Biológiai Kutatóintézetben*. Tíz éves afrikai munkámtól eltekintve itt dolgoztam, 1952-től mint az MTA kandidátusa, majd az intézet igazgatóhelyettese 1984-ig, nyugdíjba vonulásomig. Széles skálán vizsgáltam a Balaton limnológiai viszonyait és a beömlő vizeket. Ezen munkásságom és 8 nyelvismeretem alapján kértek fel a Ghanában akkoriban létesített Volta víztározó és limnológiai viszonyainak kutatására. Így Accrában dolgoztam TESCO szakértőként 1966-tól 1969-ig. Ezt követően hasonló munkakörben FAO szakértőként Asszuánban dolgoztam, ahol az igen eredményesnek mondott FAO Nasszer-tó projekt vezetője voltam 1974 végéig. Később mint UNESCO, ill. UNEP szakértő dolgoztam több afrikai országban. Számos tanulmányom szakkönyvek részeként, ill. önálló szakcikkeként jelent meg a magyaron kívül 8 idegen nyelven európai és Európán kívüli országokban.

Munkásságom elismeréséül 1987-ben *Állami Díjat* kaptam, majd 2004-ben a *Szent István Akadémia* választott tagjai sorába. Több hazai egyetemen kurzusok keretében trópusi limnológiát oktattam.

Röviden meg kell még emlékeznünk családunk 6., ill. 7., tudománnyal foglalkozó generációjának fiatal tagjaival.

Közülük fiam,

ENTZ BALÁZS

1949-ben született. A budapesti *Kertészeti Egyetemen* kertészmérnöki diplomát szerzett. Az FM keretében dolgozik és emellett évek óta a *Kertészeti és Közgazdasági Egyetemen* az értékelemzés sikeres felkért előadója.

Ugyancsak 1949-ben született és művészettörténész édesapja nyomdokaiba lépett

DR. ENTZ GÉZA.

Erdély és a Dunántúl műemlékeinek a dokumentációjával foglalkozik és emellett a külföldi magyar kisebbségek szakértője.

Dr. Entz Géza öccse,

DR. ENTZ LÁSZLÓ

1951-ben született. Az orvostudományok kandidátusa, érsebész. Magyarországon és külföldön a nyaki érműtétek metodikáját fejlesztette tovább. Ezzel megelőzhetővé tette sok esetben az agyvérzés kialakulását, vagy enyhítette annak lefolyását, különösen, ha a *carotis* volt annak okozója. Eredményei és egyszerűbb módszere lehetővé tette e műtétek számának országszerte az ötszörösére növelését. Módszeréről Amerikában és Európa több országában tartott sikeres előadásokat.

A 7. generáció tagja unokám,

DR. ENTZ BERTALAN.

Budapesten és Bonnban szerzett orvosi diplomát. Az egyetemi 2. sz. szemklinikán dolgozik szemész szakorvosként. Kutatási területe a szürkehályog-sebészet. Ennek során az utóhályog-képződést, ill. annak megelőzési lehetőségeit kutatja. Munkájáról több kongresszuson számolt be Amerikában és Európában.

Összefoglalásképpen bemutatom a felsorolt családtagokról készített vázlatos családfát.

Végül különlegességgént megemlítem, hogy Hollandiában él egy Svájcban származó ENDTZ nevű család, melynek szintén 7 generációjában volt orvos. Talán ők a mi rokonaink? És mi is Svájcban származunk? Érdekes lenne megtudni.